

(๒๓)

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๗

เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๗

วันที่ ๒ เดือน ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๗

ระหว่าง { ผู้ตรวจการแผ่นดิน ผู้ร้อง
- ผู้ถูกร้อง

เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

ผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผู้ร้อง) เสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง สรุปได้ดังนี้

นายจิรัฏฐ์ รุ่งอุทัย ยื่นหนังสือร้องเรียนขอให้ผู้ร้องเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ ที่บัญญัติให้ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า (๑) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาดิตต่อกันเกินห้าปีนับแต่วันที่ บรรลุนิติภาวะ (๒) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นหรือฝักใฝ่อยู่ใน สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น (๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือน ต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐหรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ (๔) กระทำการใด ๆ

อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นบทบัญญัติที่ทำให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ซึ่งเป็นหลักการที่บัญญัติขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่บัญญัติให้การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้ และกระทรวงมหาดไทยให้ความเห็นต่อผู้ร้องว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๘ ที่บัญญัติให้เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง ซึ่งเป็นการได้สัญชาติไทยโดยการเกิด บทบัญญัตินี้ดังกล่าวทำให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดถูกถอนสัญชาติไทยได้ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เช่นเดียวกัน

ผู้ร้องมีความเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดมิให้ถูกถอนสัญชาติ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นสิทธิเด็ดขาด การที่พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ บัญญัติให้รัฐมนตรีหรือศาลแล้วแต่กรณี มีอำนาจสั่งให้มีการถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว เมื่อปรากฏกรณีตามที่กำหนดในมาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง (๑) ถึง (๔) และมาตรา ๑๘ บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของบุคคลซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ เป็นการทำให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดเสียสัญชาติไทยจากการถูกถอนสัญชาติ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ผู้ร้องยื่นคำร้องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ บัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๐ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่ามีกรณี ดังต่อไปนี้ (๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญ

พิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ...” เมื่อข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๑) จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย และเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ วรรคสาม ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำความเห็นและจัดส่งข้อมูลพร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำความเห็นและจัดส่งข้อมูลพร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน จัดส่งสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องร้องเรียนของนายจิรัฏฐ์ รุ่งอุทัย สรุบได้ว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ ตามคำร้องเรียนของนายจิรัฏฐ์ รุ่งอุทัย และมาตรา ๑๘ ตามคำชี้แจงของกระทรวงมหาดไทยที่กำหนดให้รัฐมนตรีหรือศาล แล้วแต่กรณีมีอำนาจพิจารณาเพิกถอนสัญชาติไทยโดยการเกิดของบุคคล เป็นบทบัญญัติที่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยอธิบดีกรมการปกครอง จัดทำความเห็นสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๗ กำหนดการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดเป็นไปตามหลักสายโลหิต (jus sanguinis) และหลักดินแดน (jus soli) บุคคลที่มีบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย รวมถึงบิดาที่ผ่านการพิสูจน์ความเป็นบิดา ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสายโลหิต ตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๑) ส่วนบุคคลที่เกิดในประเทศไทยโดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว หากไม่เข้ากรณีข้อยกเว้นตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง กล่าวคือ หากในขณะเกิดบิดาและมารดามีได้เป็นผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย หรือได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หากในขณะเกิดบิดาและมารดา

- ๔ -

เป็นคนต่างด้าวซึ่งมีสิทธิอาศัยในประเทศไทยลักษณะถาวร บุตรที่เกิดในประเทศไทยย่อมได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามหลักดินแดนตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๒) อีกกรณีคือบุคคลที่เกิดในประเทศไทยโดยมีบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้มีสัญชาติไทย ส่วนมารดาเป็นคนต่างด้าวซึ่งมีสิทธิอาศัยในประเทศไทย ลักษณะไม่ถาวร ย่อมได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๒) ส่วนกรณีตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง ที่บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไป ให้บุคคลตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง ได้สัญชาติไทย นั้น แม้ว่าการได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง เป็นการได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิดและไม่มีความหมายใดระบุว่าเป็นการได้สัญชาติไทยโดยการเกิด แต่มีความเห็นของคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย คณะที่ ๑ ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๘ ว่า การได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง เป็นการได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

๓. เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จัดส่งสำเนาบันทึกการประชุมและรายงานการประชุม คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๑ ครั้งที่ ๖๐ ครั้งที่ ๖๗ ครั้งที่ ๘๗ และครั้งที่ ๑๑๒ และสำเนาคำถามและคำตอบและคำอธิบายประกอบรายการมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เกี่ยวกับมาตรา ๓๙ สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ เป็นหลักสากล ที่ให้ความคุ้มครองบุคคลที่มีสัญชาติไทยมิให้ถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักร หรือมิให้ถูกห้ามเข้ามาในราชอาณาจักร อันเป็นสิทธิเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น และการถอนสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้ โดยวรรคสองเป็นบทบัญญัติใหม่เพื่อกำหนดว่า การถอนสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้ ทั้งนี้ บุคคลต่างชาติผู้ใดมาซึ่งสัญชาติไทยโดยวิธีการใด ๆ เช่น การสมรสกับหญิงไทย บุคคลดังกล่าว จะไม่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด หากมีการกระทำความผิดตามกฎหมายย่อมส่งผลให้ถูกถอนสัญชาติ และเมื่อถูกถอนสัญชาติไทยแล้วก็สามารถทำการเนรเทศได้ หากบุคคลดังกล่าวยังถือสัญชาติไทย จะไม่สามารถทำการเนรเทศได้เพราะผิดหลักสากล แต่การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้เพราะหากเนรเทศบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดซึ่งถือว่าเป็นคนไทย บุคคลเหล่านั้น จะไม่มีประเทศให้อยู่อาศัย

๔. เลขาธิการวุฒิสภา จัดส่งสำเนาบันทึกการประชุมและรายงานการประชุมสภานิติบัญญัติ แห่งชาติ สำเนาบันทึกการประชุมและรายงานการประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

- ๕ -

สัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ครั้งที่ ๑ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ และครั้งที่ ๓ วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๐ และสำเนารายงานของคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

๕. เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา จัดส่งสำเนาเอกสารร่างพระราชบัญญัติสัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๗๔๗/๒๕๕๐) สำเนาบ้นที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติสัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๗๔๗/๒๕๕๐) สำเนาบ้นที่กวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติสัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๗๔๗/๒๕๕๐) และสำเนาบ้นที่การประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑) เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติสัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ และครั้งที่ ๓ สรุปได้ว่า กระทรวงมหาดไทยเสนอร่างพระราชบัญญัติสัญญาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. โดยมีสาระสำคัญเป็นการแก้ไขอำนาจของรัฐมนตรีตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง ให้สามารถสั่งให้บุคคลได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และปรับปรุงบทบัญญัติมาตรา ๑๗ ให้ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งมีมารดาเป็นคนต่างด้าวสามารถถูกถอนสัญชาติไทยเช่นเดียวกับกรณีของผู้มีสัญชาติไทยซึ่งมีบิดาเป็นคนต่างด้าว เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง

๖. เลขาธิการสำนักงานอัยการสูงสุด จัดทำความเห็นสรุปได้ว่า กรณีพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้สั่งถอนสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ วรรคสอง ไม่พบข้อมูลว่ามีการร้องขอต่อศาลให้สั่งถอนสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ วรรคสอง

๗. เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ จัดทำความเห็นสรุปได้ว่า สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเห็นชอบต่อหลักการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และไม่มีข้อขัดข้องหากบุคคลสัญชาติไทยผู้นั้นได้สัญชาติโดยการเกิดจากบิดาและหรือมารดาเป็นบุคคลสัญชาติไทย แต่มีข้อห่วงกังวลในส่วนของบุคคลต่างด้าวซึ่งได้สัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง เนื่องจากบุคคลกลุ่มดังกล่าวอาจมีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศต้นทางหรือสัญชาติดั้งเดิม ทำให้มีความเสี่ยงที่จะถูกแสวงหาประโยชน์จากบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลจากภูมิลำเนาเดิมให้กระทำการที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย อาทิ การเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของประเทศต้นทาง หรือการใช้

- ๖ -

พื้นที่ประเทศไทยดำเนินกิจกรรมต่อต้านรัฐบาลประเทศอื่นหรือเป็นจุดเชื่อมต่อของเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ ดังนั้น การขัดกันของกฎหมายซึ่งทำให้ทางการของประเทศไทยไม่สามารถถอนสัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ ได้นั้น อาจทำให้ประเทศไทยมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นในมิติของผลกระทบด้านความมั่นคง เนื่องจากสถานการณ์การสู้รบและปัญหาเศรษฐกิจในประเทศรอบบ้านของประเทศไทยยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น และคาดการณ์ได้ว่า จะมีบุคคลต่างด้าวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยอีกจำนวนมากทั้งในลักษณะที่ถูกต้องตามกฎหมาย และลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งจะเพิ่มโอกาสให้จำนวนของผู้ที่ได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง มีเพิ่มมากขึ้นด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง ความเห็นและข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่าคดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย บัญญัติว่า “การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้”

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มีเหตุผลในการประกาศใช้ว่า เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยสัญชาติได้ตราออกบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พ.ศ. ๒๔๙๙ และ พ.ศ. ๒๕๐๓ รวมเป็น ๔ ฉบับ ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการใช้ นอกจากนี้ ยังมีหลักการบางประการที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้น สมควรปรับปรุงกฎหมายนี้ และรวมให้เป็นฉบับเดียวกัน ในระหว่างการบังคับใช้พระราชบัญญัติสัญชาติมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง เช่น พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทยของบุตรและหลานตลอดทั้งสายของคนต่างด้าวที่เป็นผู้อพยพ ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้เข้าเมืองเพียงชั่วคราว และผู้ได้รับผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย

เป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายเสียใหม่ให้เหมาะสมรัดกุม และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑ แก้ไขเพิ่มเติม เนื่องจากมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ และไม่มีกลไกในการกลั่นกรอง เสนอแนะหรือให้ความเห็น ประกอบการพิจารณาและการใช้อำนาจของรัฐมนตรีในเรื่องที่เกี่ยวกับสัญชาติ เป็นต้น โดยมาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า (๑) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาดำเนินการเกินห้าปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ (๒) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นหรือฝึกฝืน อยู่ในสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น (๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือน ต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐหรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ (๔) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” วรรคสอง บัญญัติว่า “การถอนสัญชาติไทยตาม (๑) หรือ (๒) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทยตาม (๓) หรือ (๔) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอ ให้ศาลเป็นผู้สั่ง” และมาตรา ๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า “เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง”

ข้อกล่าวอ้างของผู้ร้องที่ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง บัญญัติคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด มิให้ถูกถอนสัญชาติ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็น สิทธิเด็ดขาด การที่พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ บัญญัติให้รัฐมนตรีหรือศาล แล้วแต่กรณี มีอำนาจสั่งให้มีการถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวเมื่อปรากฏกรณีตามที่กำหนดในวรรคหนึ่ง (๑) ถึง (๔) และมาตรา ๑๘ บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของบุคคลซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ เป็นการทำให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย โดยการเกิดเสียสัญชาติไทยจากการถูกถอนสัญชาติ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง นั้น เห็นว่า สัญชาติเป็นเครื่องมือที่แสดงถึง ความผูกพันตามกฎหมายระหว่างบุคคลที่ได้สัญชาติกับรัฐผู้ให้สัญชาติที่แต่ละรัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น

เพื่อก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศยอมรับว่าเรื่องสัญชาติเป็นเขตอำนาจภายในของรัฐที่จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการได้มาหรือเสียไปซึ่งสัญชาติของบุคคลในรัฐ การกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวจะมีขอบเขตเพียงใดถือเป็นนโยบายของรัฐแต่ละรัฐ เป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐ โดยการตราเป็นกฎหมายใช้บังคับตราเป็นกฎหมายที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและข้อตกลงระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นหลักการที่บัญญัติขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดว่าไม่อาจถูกถอนสัญชาติไทย เพราะหากให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดถูกถอนสัญชาติไทยก็จะทำให้ถูกเนรเทศได้ บุคคลดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นคนไทยก็จะไม่มีประเทศให้อยู่อาศัย

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการได้มาและเสียไปซึ่งสัญชาติไทยไว้หลายกรณี กรณีการได้มา เช่น การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามมาตรา ๗ การได้สัญชาติไทยของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวตามมาตรา ๗ ทวิ การได้สัญชาติไทยของหญิงต่างด้าวที่สมรสกับผู้มีสัญชาติไทยตามมาตรา ๙ การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดของคนไทยพลัดถิ่นและบุคคลตามมาตรา ๙/๖ การได้สัญชาติไทยโดยการขอแปลงสัญชาติเป็นไทยตามมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ ส่วนการเสียสัญชาติไทย เช่น การสละสัญชาติของหญิงไทยซึ่งสมรสกับคนต่างด้าวเพื่อถือสัญชาติสามีตามมาตรา ๑๓ การสละสัญชาติของผู้มีสัญชาติไทยเพื่อถือสัญชาติตามบิดาหรือมารดาซึ่งเป็นคนต่างด้าวตามมาตรา ๑๔ การสละสัญชาติของผู้มีสัญชาติไทยที่ได้มาจากการแปลงสัญชาติตามมาตรา ๑๕ การถอนสัญชาติของผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่มีพฤติการณ์ต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา ๑๗ การถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยที่เป็นคนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักรไทยที่รัฐมนตรีพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้สามารถถือสัญชาติไทยได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดเมื่อมีพฤติการณ์ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง ตามมาตรา ๑๘ เป็นต้น

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- ๙ -

(๑) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
(๒) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง” มาตรา ๗ ทวิ
วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า
“ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าในขณะที่เกิด
บิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็น (๑) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผัน
ให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย (๒) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ใน
ราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ (๓) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต
ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” และวรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๔)
พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติว่า “ในกรณีที่เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไป
ให้บุคคลตามมาตราหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด” จากบทบัญญัติ
มาตราดังกล่าวเห็นได้ว่า กฎหมายไทยใช้หลักการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดทั้งตามหลักสายโลหิต
ตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๑) กรณีบุคคลที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอก
ราชอาณาจักรไทย และตามหลักดินแดนตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๒) กรณีบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย
โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองในลักษณะถาวรและไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๗ ทวิ
วรรคหนึ่ง แต่บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้าข้อยกเว้นไม่ได้รับ
สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง อาจได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง ที่บัญญัติให้
รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย
โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้รับสัญชาติไทยตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดดังเช่น
ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย
โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย
ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เห็นได้ว่า การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสายโลหิต
ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๑) เฉพาะแต่ผู้ซึ่งเกิดโดยมีบิดา
หรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด
ตามหลักสายโลหิตประกอบหลักดินแดน การเสียสัญชาติไทยในกรณีนี้จะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยเจตนา
ของบุคคลนั้น ๆ เช่น การสละสัญชาติไทยหรือการแปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าวเท่านั้น ส่วนผู้เกิด

ในราชอาณาจักรไทยตามมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๒) เป็นผู้ได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน ซึ่งการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนนี้ ย่อมมีเงื่อนไขบางประการในการได้มาซึ่งสัญชาติและอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด เช่น หากเป็นกรณีตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง ผู้เกิดในราชอาณาจักรโดยทั้งบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้สัญชาติไทย ถ้าในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็นผู้ต้องด้วยเงื่อนไข ๓ ประการ ตามที่กฎหมายดังกล่าวกำหนดไว้ แต่มาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด กรณีการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนของผู้เกิดในราชอาณาจักรที่ขณะเกิดบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และต้องด้วยเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวข้างต้น มิใช่สิทธิเด็ดขาดที่ไม่อาจถูกเพิกถอนได้ตามนัยของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง การได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง จึงเป็นการได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิดของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยลักษณะไม่ถาวร ในขณะที่บุคคลนั้นเกิด ดังนั้น หากรัฐมนตรีพิจารณาคำขอมิสัญชาติไทยของบุคคลตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง และมีคำสั่งให้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง บุคคลผู้นั้นย่อมไม่เป็นผู้ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) เห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นกรณีที่ผู้มิสัญชาติไทยมีพฤติการณ์เพิกเฉยหรือละเลยต่อการมีสัญชาติไทยที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นไม่ประสงค์จะผูกพันกับประเทศไทย ซึ่งเป็นรัฐที่ให้สัญชาติด้วยการไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ หรือมีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นหรือฝักใฝ่อยู่ในสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น อันแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นประสงค์จะถือสัญชาติอื่น ไม่ประสงค์จะถือสัญชาติไทยอีกต่อไป ส่วนบทบัญญัติมาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง (๓) และ (๔) และมาตรา ๑๘ เป็นกรณีที่ผู้มิสัญชาติไทยมีพฤติการณ์ที่กระหอบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นภัยและเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ อันขัดต่อหลักการและวัตถุประสงค์ของการให้สัญชาติที่ต้องการให้ผู้ได้สัญชาติมีความผูกพันและจงรักภักดีต่อรัฐที่ให้สัญชาติ ซึ่งถือเป็นเงื่อนไข

- ๑๑ -

ของสิทธิและเสรีภาพที่จะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญไว้ ครอบคลุมเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น จึงมีความจำเป็นและเหมาะสมที่บุคคลดังกล่าว อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ตามมาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ และเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๓๙ วรรคสอง นอกจากนี้ กรณีบุคคลที่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิดโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว บุคคลดังกล่าวอาจได้สัญชาติอีกสัญชาติหนึ่งตามสัญชาติของบิดาหรือมารดาตามหลักสายโลหิต การถอนสัญชาติของบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามมาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ จึงเป็นการถอนสัญชาติไทยของบุคคลผู้ถือสัญชาติอื่นอยู่แล้ว ไม่ให้ถือสัญชาติไทย มิได้ถอนสัญชาติของบุคคลผู้ถือสัญชาติไทยแต่เพียงสัญชาติเดียว เมื่อถอนสัญชาติไทยไปแล้ว บุคคลดังกล่าวยังสามารถถือสัญชาติของประเทศที่เหลืออยู่ตามสัญชาติของบิดาหรือมารดาที่เป็นคนต่างด้าว อีกทั้งการถอนสัญชาติตามมาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง (๑) หรือ (๒) ประกอบมาตรา ๑๗ วรรคสอง และการถอนสัญชาติตามมาตรา ๑๘ บัญญัติให้รัฐมนตรีเป็นผู้มีอำนาจสั่ง ซึ่งมีกระบวนการพิจารณา สอบสวนและเสนอรัฐมนตรีพิจารณาสั่งถอนสัญชาติ หากผู้ซึ่งถูกถอนสัญชาติไม่พอใจหรือเห็นว่าไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายก็สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมได้ ส่วนการถอนสัญชาติตามมาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง (๓) หรือ (๔) นั้น มาตรา ๑๗ วรรคสอง บัญญัติให้พนักงานอัยการเป็นผู้ทำการร้องขอเพื่อให้ศาลเป็นผู้สั่ง อันเป็นกระบวนการถอนสัญชาติที่มีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยองค์การตุลาการ ดังนั้น การที่มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏกรณีตามที่บัญญัติใน (๑) ถึง (๔) และวรรคสอง บัญญัติให้รัฐมนตรีหรือศาล เป็นผู้สั่งถอนสัญชาติไทย แล้วแต่กรณี และมาตรา ๑๘ บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

- ๑๒ -

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง

- ๑๓ -

(คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๗)

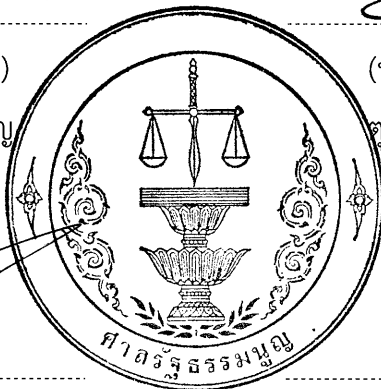
(นายปัญญา อุดชาชน)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายวิรุฬห์ แสงเทียน)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายจิรนิติ หะวานนท์)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายนภดล เทพพิทักษ์)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายอุดม รัฐอมฤต)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายสุเมธ รอยกุลเจริญ)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

d3569918